

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 01 | pp. 175-183 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

MINTAQARDA TARKIBIY O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHDA STRATEGIK REJALASHTIRISH USULINI QO'LLASH MEKANIZMINI ISHLAB CHIQUISH

Raxmatullayeva Firuza Mubinovna

i.f.n, dotsent, Iqtisodiyot kafedrası, BuxDU

E-mail: fusalinaa@gmail.com

Annotatsiya: Hozirgi kunda hududiy strategiyalashtirish masalalari dolzarb bo'lib, O'zbekiston va uning hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni samarali boshqarishni ta'minlash maqsadida hududda tarkibiy o'zgarishlar va rivojlanish strategiyalarini amalga oshirishda strategik rejalashtirish jarayonlari katta ahamiyatga ega. Tadqiqotda Buxoro viloyati misolida hududni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayoni ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: *mintaqa, tarkibiy o'zgarishlar, iqtisodiyotning hududiy-tarmoq tuzilmasi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, tarkibiy o'zgarishlar tezligi va o'xshashligi.*

РАЗРАБОТКА МЕХАНИЗМА ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ СТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В РЕГИОНЕ

Аннотация: В настоящее время актуальны вопросы территориального стратегирования и в целях обеспечения эффективного управления социально-экономическим развитием Узбекистана и его регионов, большое значение при реализации структурных изменений и стратегий развития в регионе приобретают процессы стратегического планирования. В рамках исследования рассмотрен процесс проектирования и реализации стратегии социально-экономического развития региона на примере Бухарского региона.

Ключевые слова: *регион, структурные изменения, территориально-отраслевая структура экономики, социально-экономическое развитие, скорость и схожесть структурных изменений.*

DEVELOPMENT OF A MECHANISM FOR APPLYING THE STRATEGIC PLANNING METHOD IN IMPLEMENTING STRUCTURAL CHANGES IN THE REGION

Abstract. In order to ensure effective management of the socio-economic development of Uzbekistan and its regions, strategic planning processes are of great importance in implementing structural changes and development strategies in the region. The study examines the process of designing and implementing a strategy for the socio-economic development of a region using the example of the Bukhara region.

Key words: region, structural changes, territorial-sectoral structure of the economy, socio-economic development, speed and similarity of structural changes.

KIRISH

Integratsiya jarayonlarini rivojlantirish sharoitida O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning uzoq muddatli strategiyasiga asoslangan mamlakat va mintaqalarning barqaror rivojlanishini ta'minlash bo'yicha yangi davlat siyosatiga o'tmoqda. Har bir hududning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashda strategik boshqaruv vositalaridan foydalanish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish va amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Hududni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish barqaror rivojlanishni ta'minlash yo'lidagi birinchi qadam bo'lib, belgilangan maqsad va vazifalarga erishish strategiyani amalga oshirish mexanizmining samaradorligiga bog'liq. Bunday mexanizmni shakllantirish iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning shakl va usullarini tubdan o'zgartirishni taqozo etadi. Bu esa hududni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasini amalga oshirishning samarali mexanizmini shakllantirish bo'yicha nazariy-uslubiy asoslar va amaliy chora-tadbirlarni ishlab chiqishning dolzarbligini belgilaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Iqtisodiyotda "strategik boshqaruv" atamasi raqobat kuchayib borishi munosabati bilan XX asrning 60-70 yillarida kiritildi. Strategik boshqaruv muammolarini ishlab chiqish ko'plab taniqli olimlar, xususan, I. Ansoff, M. Starr va B. Karlof tomonidan amalga oshirildi. Ko'pgina ishlarda strategiya an'anaviy nuqtai nazar, ya'ni tashkilotni boshqarishning o'ziga xos jarayoni sifatida ko'rib chiqiladi: strategiya o'zining rivojlanishidagi ikki bosqichdan o'tadi: ishlab chiqish va amalga oshirish; strategiya ko'plab yechimlardan iborat.[1]

Mintaqaviy strategik rejalashtirish - bu strategik maqsadlar va ustuvorliklarni, ularga erishish usullari va vositalarini belgilashdan hamda uni amalga oshirish mexanizmining asoslarini shakllantirishdan iborat bo'lgan mintaqaning uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini strategiyalashtirish orqali davlat tomonidan tartibga solish (boshqarish) chora-tadbirlari tizimi.

Mintaqaviy strategik rejalashtirish jarayoni ustuvorliklarni (maqsadlarni) va ushbu maqsadlarga erishish uchun aniq resurslarni tanlash bilan chambarchas bo'g'liq. Har qanday boshqaruv jarayonida bo'lgani kabi strategik rejalashtirish uning eng muhim vazifasi bo'lib, ma'lum nazariy asoslar va tamoyillarga asoslanadi: moliyaviy xavfsizlik, ochiqlik, ishonchlik, mustaqillik, tomonlarning javobgarligi, muvozanat. Lekin asosiy tamoyil baribir strategik mintaqaviy rejalashtirishning natijadorligi va samaradorligi hisoblanadi. [2]

2000-yil boshlarigacha O'zbekistonda mintaqaviy strategiyalarni ishlab chiqish tajribasi yo'q edi; uzoq muddatli hududiy rivojlanish uchun strategik qarashlar mavjud emas edi. Keyinchalik uzoq muddatli xarakterga ega bo'lgan mintaqaviy hujjatlarni asoslashga urinishlar qilindi, ammo strategiyalashtirish sohasida mutaxassislarining yetishmasligi va bu faoliyatga tayyorlangan mutaxassislar va olimlarning yetarli darajada

jalb etilmaganligi sababli ushbu dastur va rejalarni ishlab chiqishning eskirgan usullari qo'llanila boshlandi. Natijada, ular, ko'p hollarda, amalga oshirilmay qolardi. [3]

Hozirgi kunda hududiy strategiyalashtirish masalalari dolzarb bo'lib, O'zbekiston va uning hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishni samarali boshqarishni ta'minlash maqsadida hududda tarkibiy o'zgarishlar va rivojlanish strategiyalarini amalga oshirishda strategik rejalashtirish jarayonlari katta ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi PF-37-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston – 2030" strategiyasining Qonun ustuvorligini ta'minlash va xalq xizmatidagi davlat boshqaruvini tashkil etish yo'nalishi doirasida Strategik islohotlar agentligi tomonidan "Strategik rejalashtirish to'g'risida" gi qonun loyihasi ishlab chiqildi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotning nazariy va metodologik asoslari sifatida mahalliy va xorijiy iqtisodchilarning klassik va zamonaviy asarlarida aks ettirilgan, hamda asoslangan tarkibiy o'zgarishlarni baholash uslubiyati asoslari va gipotezalari xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Strategik rejalashtirish geografik, ekologik, ijtimoiy va madaniy omillarni hisobga olgan holda iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish orqali mintaqalarni barqaror o'sishga yo'naltirishda hal qiluvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Strategik rejalashtirish mintaqaning uzoq muddatli istiqbollarni belgilash, undagi tarkibiy o'zgarishlar strategiyalarini va iqtisodiy rivojlanishga erishishni shakllantirishni o'z ichiga oladi.

Mintaqadagi tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirishda strategik rejalashtirishning ikkita asosiy bosqichni ajratish mumkin:

- hududni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga yo'naltirilgan strategiyani ishlab chiqish bosqichi;
- ushbu strategiyasini amalga oshirish bosqichi.

Mintaqada strategik rejalashtirishni amalga oshirish mexanizmini ishlab chiqish uchun ichki va tashqi rivojlanish omillarini hisobga oladigan tizimli va izchil modelni yaratish muhim ahamiyatga ega. Quyida mintaqadagi tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirishda strategik rejalashtirish mexanizmi modelining bosqichlarini ko'rib chiqamiz.

Ushbu tuzilma strategik rejalashtirishga kompleks yondashuvni va uning o'zgarishlarga moslashuvchanligini ta'minlaydi. Bosqichlarning har biri mintaqaning o'ziga xos xususiyatlariga va uning strategik maqsadlariga moslashtirilishi muhimdir.

1. Buxoro viloyatining hozirgi holatini tahlil qilish va baholash. Mintaqaning tashqi va ichki muhitini baholash.

Iqtisodiy omillar. Buxoro viloyati qishloq xo'jaligi yo'nalishi yuqori bo'lgan mintaq, iqtisodiyotning katta qismi paxta, don ekinlari va sabzavotlar yetishtirishga qaratilgan. Qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan qayta ishlash sanoatlari bundan mustasno, sanoat sektori kam rivojlangan. Iqtisodiy rivojlanish sanoatning past diversifikatsiyasi bilan cheklangan. Tashqi investitsiyalar cheklangan, shuning uchun moliyalashtirishning asosiy manbai davlat subsidiyalari va ichki investitsiyalardir.

Ijtimoiy omillar. Buxoro viloyati aholisi asosan qishloq xo'jaligida band bo'lib, ishsizlik darajasi sanoat rivojlangan hududlarga nisbatan nisbatan yuqori. Muammolar,

ayniqsa, qishloq joylarida ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanishning cheklanganligini o'z ichiga oladi, bu esa hayot sifatini pasaytiradi va inson kapitalining o'sishiga to'sqinlik qiladi. Mehnat bozori va ta'limni rivojlantirish uchun potentsial bo'lgan yoshlarning yuqori ulushini ta'kidlash muhimdir.

Ekologik omillar. Buxoro viloyati resurslaridan foydalanish shu nomdagi daryodan suv ta'minoti bilan bog'liq bo'lib, bu mintaqaviy qishloq xo'jaligi amaliyotiga va suv ta'minoti darajasiga ta'sir qiladi. Ekologik muammolarga tuproqning ifloslanishi, unumdorlikning yo'qolishi va yerlarning sho'rlanishi kiradi, bu esa qishloq xo'jaligi mahsuldorligini cheklaydi. Qurg'oqchilik kabi ob-havo xavfi qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanishiga va yashash uchun qulay sharoit yaratishga tahdid solishi mumkin.

Texnologik omillar. Mintaqa ishlab chiqarishni texnologik modernizatsiya qilish va raqamlashtirishda orqada qolmoqda. Qishloq xo'jaligida qo'llaniladigan texnologiyalarning aksariyati eskirgan bo'lib, raqobatbardoshlikni pasaytiradi. Qishloq joylarda Internet va texnologiyalardan foydalanishning yetarli emasligi raqamli iqtisodiyot va raqamli ta'lim resurslarining rivojlanishini cheklaydi.

Buxoro viloyati profili. Iqtisodiy vaziyat. Iqtisodiyotning asosiy sektori qishloq xo'jaligi bo'lib, yalpi mintaqaviy mahsulotning katta qismini ta'minlaydi. Sanoat ishlab chiqarishi kam rivojlangan va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlashga yo'naltirilgan. Iqtisodiy faoliyat Agro-sanoat sohasida to'plangan bo'lib, iqtisodiyotni ushbu sohadagi o'zgarishlarga qarshi himoyasiz qiladi. Bandlik darajasi: bandlik darajasi past, ayniqsa yoshlar va ayollar orasida. Asosiy bandlik qishloq xo'jaligiga qaratilgan va boshqa tarmoqlar kamroq imkoniyatlarni taklif qiladi.

Ijtimoiy va infratuzilma resurslari: ijtimoiy xizmatlardan foydalanish cheklangan. Ba'zi hududlarda sog'liqni saqlash infratuzilmasi kam rivojlangan, bu ayniqsa chekka qishloq joylarida seziladi. Ta'lim infratuzilmasi ham yaxshilanishni talab qiladi, chunki mintaqaning barcha aholisi sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega emas.

Tabiiy resurslar: asosiy tabiiy resurs qishloq xo'jaligiga yaroqli er va Sirdaryo daryosining suv resurslari hisoblanadi. Biroq, sho'rlanish va eroziya bilan bog'liq muammolar mahsuldorlikni cheklaydi.

2. Buxoro viloyati uchun missiya, qarash va strategik maqsadlarni shakllantirish.

Real sektor, turizm va tabiiy resurs salohiyatidan samarali foydalanish, aholining hayot sifatini yaxshilash, ekologik muhitni saqlash va investitsiyalar va innovatsiyalar uchun jozibali muhit yaratishga asoslangan mintaqaning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash.

Buxoro viloyatining istiqbollari. Istiqbollar mintaqaning kelajakdagi holatining uzoq muddatli maqsadlari va tasvirlarini aniqlaydi, bu uning qanday rivojlanishini va qanday yaxshilanishlarga erishilishini aniq ko'rsatib beradi: 2030 yilga kelib Buxoro viloyati barqaror o'sishga va innovatsion texnologiyalar markazi bo'lib, ichki va xalqaro investitsiyalarni jalb qiladi hamda aholi hayoti va faoliyati uchun qulay sharoit yaratadi. Bunday qarash qishloq xo'jaligining barqarorligi innovatsiyalar va hayot sifatining yuqori standartlari bilan birlashtirilgan maqsadli va muvozanatli rivojlanishga qaratilgan. 3 ta asosiy komponentni qamrab olishi muhim: iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy farovonlik va ekologik barqarorlik.

Buxoro viloyatining strategik maqsadlari. Missiya va qarashlarga asoslanib,

strategik maqsadlar yo'naltirilgan bo'lishi mumkin ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik rivojlanish bu barqaror o'sishga va aholi hayotini yaxshilashga yordam beradi.

Ushbu strategik maqsadlar mintaqani samarali rivojlantirish yo'nalishlarini belgilab beradi, uning resurslaridan optimal foydalanish imkonini beradi va iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlik bilan bog'liq muammolarni yengishda yordam beradi.

3. Strategik yo'nalishlar va ustuvor vazifalarni ishlab chiqish. Missiya, istiqbol va strategik maqsadlardan kelib chiqqan holda, aniq ustuvor loyiha va tashabbuslarni ishlab chiqish uchun asos bo'ladigan strategik yo'nalishlar belgilandi. Asosiy yo'nalishlarni aniqlash:

iqtisodiy rivojlanish va diversifikatsiya: Bu yo'nalishda asosiy e'tibor sanoat va kichik biznesni rivojlantirishga qaratilib, iqtisodiyotning barqaror o'sishi va diversifikatsiyasi uchun shart-sharoit yaratishga qaratilmoqda;

ijtimoiy farovonlik va inson kapitalini rivojlantirish: Ijtimoiy infratuzilmani, ta'lim va sog'liqni saqlashni yaxshilash, shuningdek, yangi ish o'rinlarini yaratish orqali aholining hayot sifatini oshirishga e'tibor qaratish;

tabiiy resurslarni saqlash va ulardan oqilona foydalanish, atrof-muhitga etkazilgan zararni kamaytirish va barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlarini amalga oshirishga qaratilgan soha, barqaror energiya bilan ta'minlash va karbonat angidrid chiqindilarini kamaytirish uchun quyosh panellari va kichik gidroelektr stantsiyalarini o'rnatish;

hayotning qulayligini oshirish, ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va hududni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratish maqsadida transport, energetika va raqamli infratuzilmani rivojlantirish. Resurslar (suv, energiya), elektron davlat xizmatlari va raqamli ta'lim platformalarini "aqlli" monitoring qilish va boshqarish tizimlarini joriy etish, bu boshqaruv samaradorligini oshirish va aholi turmush sifatini yaxshilash imkonini beradi;

ijtimoiy farovonlik va inson kapitalini rivojlantirish: kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish.

Mazkur ustuvor loyihalar va strategik yo'nalishlar Buxoro viloyatida barqaror o'sish sur'atlari, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi. Nazorat va monitoring mexanizmlari taraqqiyotni baholash va amalga oshirilayotgan tashabbuslar samaradorligini ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Buxoro viloyati strategiyasini amalga oshirish muvaffaqiyatini baholash uchun ko'rsatkichlar va KPIlarni aniqlash. Strategik rejani samarali amalga oshirish asosiy ko'rsatkichlar orqali tizimli baholashni talab qiladi. Har bir yo'nalish uchun taraqqiyotning obyektiv rasmini ta'minlovchi miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari belgilanadi. Ko'rsatkichlar SMART – ga xos, o'lchanadigan, erishish mumkin, tegishli va vaqt bilan cheklangan bo'lishi muhimdir.

4. Muvaffaqiyatni o'lchash uchun ko'rsatkichlar va KPIlarni aniqlash.

Har bir strategik yo'nalish o'zining o'lchanadigan KPI ko'rsatkichlariga ega bo'lib, ular qay darajada vazifalar bajarilayotganligi va maqsadlarga erishilayotganligini aniqlashga yordam beradi.

Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishni oshirish uchun 2030 yilga kelib ulushni 15 foizga oshirish. 5 yil davomida kichik va o'rta korxonalar sonining 20 foizga oshgani kichik biznesni qo'llab-quvvatlanayotganidan dalolatdir.

Investitsiyalarni jalb qilish:

ichki va xorijiy investitsiyalar hajmining har yili 10 foizga o'sishi;

2030 yilga kelib yoshlar va ayollar o'rtasidagi ishsizlikni 5 foizga qisqartirish, bu aholining ijtimoiy himoyaga muhtojlari bandligining o'sishidan dalolat beradi;

5 yil ichida aholi daromadlarining o'rtacha darajasini 15 foizga oshirish. 2030 yilga borib sifatli tibbiy xizmatdan foydalanish imkoniyatiga ega aholi ulushi 80 foizni tashkil etadi, bu esa sog'liqni saqlash sohasi rivojlanganidan dalolat beradi;

2030 yilga kelib kasb-hunar ta'limi bilan qamrab olishni 25 foizga oshirish, bu inson kapitalini rivojlantirishga investitsiyalarni aks ettiradi;

samarali sug'orish usullarini joriy etish orqali qishloq xo'jaligida 2028 yilga kelib gektariga foydalaniladigan suv miqdorini 10 foizga qisqartirish;

2025 yilga kelib tuproq sho'rlanish darajasini 15 foizga kamaytirish, bu esa yer sifatini yaxshilash dasturlari amalga oshirilayotganidan dalolat beradi;

2030 yilgacha mintaqaning umumiy energetika tizimida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni 25 foizga oshirish;

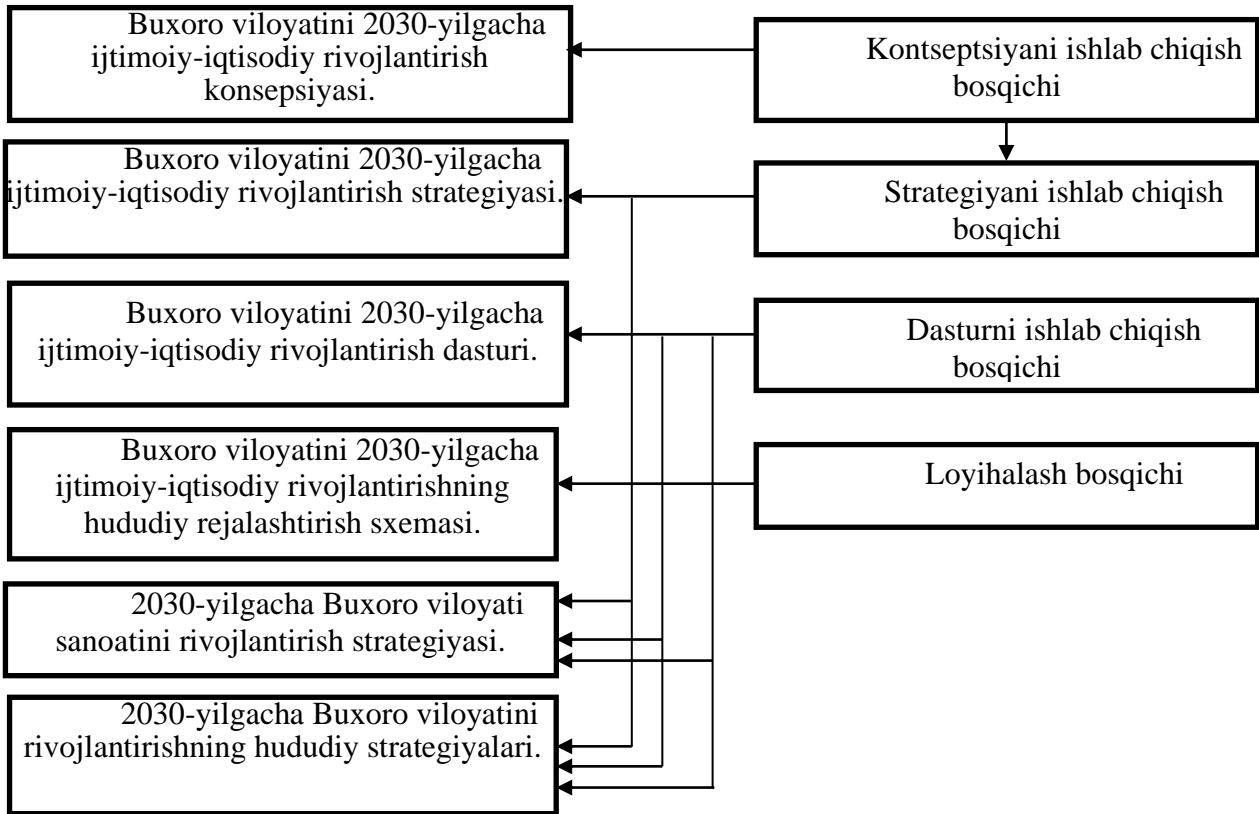
2030 yilga borib aholini yuqori tezlikdagi internet bilan qamrab olish 90 foizga yetkaziladi;

2030 yilga borib onlayn rejimda ko'rsatiladigan davlat xizmatlari sonini 80 foizga oshirish raqamlashtirishdan dalolat beradi;

2030 yilga borib maktab o'quv dasturidagi raqamli ta'lim platformalarining ulushi 70 foizni tashkil etadi, bu esa bilimlardan foydalanishni yaxshilashga yordam beradi.

Monitoring va baholash strategiyani muvaffaqiyatli amalga oshirishda asosiy rol o'ynaydi, chunki ular erishilgan natijalar asosida harakatlar va harakatlarga o'z vaqtida tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

Baholash muddatini aniqlash (2.3.1-rasm).

1-rasm. Buxoro viloyati hududiy strategik rejalashtirish amalga oshirish tizimi¹

Qisqa muddatli maqsadlar (1-3 yil): Ushbu bosqichda ustuvor loyihalar bo'yicha ishlarning boshlanishi va asosiy ko'rsatkichlarni bosqichma-bosqich oshirish kabi dastlabki amalga oshirish natijalari monitoring qilinadi.

O'rta muddatli maqsadlar (3-5 yil): Ushbu bosqichda muhim o'zgarishlar kichik va o'rta korxonalarining o'sishi, ishsizlikning qisqarishi va infratuzilmaning yaxshilanishi kabi asosiy ko'rsatkichlarda ko'rinishi kerak.

Uzoq muddatli maqsadlar (5-10 yil): YaHMni yaxshilash, hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilash, atrof-muhitni yaxshilash va boshqalar kabi yakuniy maqsadlarga erishishni baholash.

5. Boshqaruv va tahlil tizimlaridan foydalanish (KPI monitoringining avtomatlashtirilgan tizimlari).

Kalit ko'rsatkichlarni real vaqt rejimida monitoring qilish uchun raqamli platformalardan foydalanish. Bu ma'lumotlarni o'z vaqtida to'plash va strategiyani moslashtirish imkonini beradi (1-jadval).

1-jadval

Mintaqalarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi tarkibiy o'zgarishlarni monitoring qilish elektron platformasi²

Muammolarni hal qilish	Natijalar
------------------------	-----------

¹ Muallif tomonidan tuzilgan

² Muallif tomonidan tuzilgan

<p>– hududlarni diagnostika qilish indikatorlarini amaliyotga joriy qilinishi hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, shu jumladan, ularning tabiiy, iqtisodiy va inson salohiyatidan samarali foydalanish, mahalliy byudjetlarning daromad qismi va hududning eksport imkoniyatlarini kengaytirish, zamonaviy bozor infratuzilmasini takomillashtirish, xizmat ko'rsatish, turizm sohalarni rivojlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kengaytirish hisobiga yangi ish o'rinlarini yaratish hamda hududlarning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi;</p> <p>– ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish va tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirishda oqilona tashkil etishda markaziy, hududiy (viloyat hokimliklari) va mahalliy boshqaruv organlari vakolatlarini aniqlashtirish, hududiy darajada iqtisodiy siyosat yuritishning maqsadi, vazifasi va dastaklarini (instrument) takomillashtirish;</p> <p>– hudud iqtisodiyotining tarmoq tuzilishini optimallashtirish va ustivor sohalarni rivojlantirish strategiyasi, hududiy mulk munosabatlarining me'yoriy asoslarini shakllantirish, mahalliy moliya, mahalliy byudjet va byudjetlararo munosabatlarni aniqlashtirish, investitsion faollik darajasini aniqlash, hudud ishlab chiqarish kuchlarining mahalliy ekologik vaziyatga ta'sirini, ishlab chiqarilayotgan bir birlik mahsulotga nisbatan ekologik ta'sirni aniqlash, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish munosabatlarining hudud tashqi iqtisodiy faoliyatidagi o'rnini aniqlash.</p>	<p>– hududiy taraqqiyotning umumiy darajasi, hudud iqtisodiyoti asosiy tarmoqlarining holati, hududning moliyaviy holati, investitsion faollik, aholi daromadlari darajasi, bandlik va mehnat bozori, ijtimoiy soha holati, ekologik vaziyat, xalqaro iqtisodiy faoliyat singari hududiy diagnostika ko'rsatkichlari va shu asosida hududlar reytingini hamda rivojlanish indeksini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish;</p> <p>– ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi darajasi bo'yicha hududlararo differensiyalashuvning chuqurlashib ketishini oldini olish mexanizmlarini shakllantirish imkonini beradi;</p> <p>– hududiy taraqqiyotning umumiy darajasi, hudud iqtisodiyoti asosiy tarmoqlarining holati, hududning moliyaviy holati, investitsion faollik, aholi daromadlari darajasi, bandlik va mehnat bozori, ijtimoiy soha holati, ekologik vaziyat, xalqaro iqtisodiy faoliyat singari hududiy diagnostika ko'rsatkichlari va shu asosida hududlar reytingini hamda rivojlanish indeksini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish;</p> <p>– ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi darajasi bo'yicha hududlararo differensiyalashuvning chuqurlashib ketishini oldini olishning nazariy asoslarini shakllantirish imkonini beradi.</p>
--	---

Keyingi davr uchun harakatlar rejasi: natijalar va tavsiyalar asosida maqsadlarga erishish uchun aniq qadamlar. Ushbu ko'rsatkichlar tizimi va monitoring usullari mintaqani rivojlantirish strategiyasi samaradorligini baholash, shaffoflikni ta'minlash va rejani moslashtirish imkoniyatini beradi³.

3 Olib borilgan tadqiqot natijalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 8 avgustdagi PQ-3182-son "Hududlarning jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga doir ustuvor chora-tadbirlar to'g'risida"gi va 2019 yil 8 yanvardagi PQ-4102-son "Hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha sektorlar faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarorlari ijrosini ta'minlashga xizmat qiladi.

6. Strategiyani amalga oshirish mexanizmlarini ishlab chiqish. Strategiyani samarali amalga oshirish uchun samarali boshqaruv va muvofiqlashtirish mexanizmlari, shuningdek, moliyaviy va moddiy resurslar bilan kafolatlangan ta'minlanishi talab etiladi. Strategiyani amalga oshirish mexanizmlarini ishlab chiqish jarayonida har bir bosqichning aniq belgilangan vazifalari, maqsadlari va bajarish muddatlari muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, strategiyani amalga oshirish jarayonida inson resurslarining malakasi va samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar ham muhimdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Globalashuv, raqamlashtirish, iqtisodiy jarayonlarning klasterlashuvi, integratsiya jarayonlarini rivojlantirish mintaqaviy boshqaruvdagi transformatsiya jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Ko'pgina hududlarning hozirgi holati optimal rivojlanish natijalariga erishish uchun strategik rejalashtirishning yangi usullari va vositalarini joriy etish imkonini beradi. Hududlar o'z rivojlanishida nafaqat miqdoriy o'zgarishlarni (iqtisodiy o'sishni), balki mamlakat va uning mintaqalarining resurs salohiyatidan to'liq foydalanish bilan ta'minlangan iqtisodiy tizimdagi yangi sifat xususiyatlarini, tarkibiy o'zgarishlarni tobora ko'proq ta'minlashi muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Карлоф Б. Деловая стратегия: цели, элементы, содержание. – М.: Экономика, 1991.
2. Казанцева Н.В. Стратегическое региональное планирование: новые вызовы и проблемы. Журнал: [RUSSIAN JOURNAL OF MANAGEMENT](#) Том 9 № 3, 2021
3. Мирзиёева С.Ш. Анализ опыта Узбекистана по разработке стратегий развития страны и регионов. Управленческое консультирование. № 3, 2019. <https://www.acjournal.ru/jour/article/view/1058>
4. Raxmatullayeva F.M. Tarkibiy o'zgarishlarning hududlar iqtisodiyotining rivojlanishiga ta'siri. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. Ilmiy-elektron jurnal, 10-son, oktabr, 2024 y. – B.175-182.
5. Mubinovna, Rakhmatullaeva Firuza. "FEATURES OF DIGITALIZATION OF THE REGIONAL ECONOMY." *Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)* 7 (2024): 28-34.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

